

René Matlovič: Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu

Katedra geografie a regionálneho rozvoja Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, Prešov, 332 s., 150 Sk, ISBN 80-8068-348-4

Začiatkom septembra r. 2005 publikoval emeritný profesor Katedry geografie a regionálneho rozvoja Prešovskej univerzity v Prešove René Matlovič, tamojší garant prednášok z „geografie obyvateľstva“, monografiu, ktorá analyzuje a hodnotí stav obyvateľstva Slovenskej republiky v prvých rokoch tretieho tisícročia.

Táto príručka je určená predovšetkým študentom geografie, demografie, sociológie a iných humanitných interdisciplinárnych odborov, ako i ostatnej verejnosti zaujímajúcej sa o aktuálny stav, problémy a tiež historické súvislosti demografického vývoja slovenskej populácie.

Poznať, ako sa správa obyvateľstvo konkrétneho štátu, ako reaguje na zmeny prostredia, zmeny vnútorných a medzinárodných socioekonomických podmienok, ako sa pretavuje jeho správanie do konkrétnych štatistických dát a na základe nich postihnúť typické demografických črty populácie, jej vývojové etapy..., patrí k najvlastnejším záujmom každého štátu, národa, každej spoločenskej entity. Je preto prirodzené, že eminentným záujmom a objektom bádania humanitne orientovanej vedeckej obce na Slovensku sa v posledných prelomových rokoch vývoja našej spoločnosti (vznik Slovenskej republiky, transformácia sociálneho a ekonomického systému), v období, keď sa vytvorili objektívne vhodné podmienky na rozvoj demografického a demogeografického skúmania u nás, stalo intenzívnejšie poznávanie charakteru populácie Slovenska. Recenzovaná knižka R. Matloviča zapadá medzi publikácie majúce uvedenú aspiráciu a atribúty.

Nosná časť práce (kapitola 3 a kapitola 5) podáva podrobné hodnotenie súčasnej úrovne všetkých základných populačných statických aj dynamických charakteristík obyvateľstva Slovenska, ktoré sa opiera hlavne o Sčítanie obyvateľstva, domov a bytov v SR z roku 2001. Autor postihuje nielen terajší stav slovenskej populácie ako celku, ale podáva jej hlbokú sondu zo širšieho časovo-priestorového hľadiska. Vývojové analýzy pohybu obyvateľstva, či už prirodzeného, resp. migračného, vychádzajú z údajov od druhej polovice 19. storočia až po súčasnosť, pričom podrobnejšie je hodnotené hlavne obdobie po druhej svetovej vojne s dôrazom na obdobie prelomu tisícročí (roky 1996 – 2002, resp. 2004). Z priestorového aspektu sú analýzy založené na porovnávaní obyvateľstva Slovenska ako celku s inými, hlavne európskymi populáciami, na porovnávaní krajov a predovšetkým (väčšina kartografických výstupov) na porovnávaní okresov Slovenskej republiky. Pri určitých špecifikách hodnotenia postihujú úroveň obcí.

Identický časovo-priestorový rozmer majú analýzy štruktúrnych charakteristík obyvateľstva. Ich zásadnejšiu východiskovú bázu však predstavuje posledné sčítanie obyvateľstva. Naopak, pri priestorovej diferenciacii sa častejšie objavujú hodnotenia úrovne obcí (najmä pri národnostnej, jazykovej, náboženskej štruktúre obyvateľstva).

Netreba opomenúť, že rozsiahlejší priestor je v prvých kapitolách práce venovaný historicko-demografickým súvislostiam – vývoju osídlenia, vývoju priestorovej diferenciacie a vývoju počtu obyvateľov Slovenska.

Okrem autorových analýz a syntéz demografickej situácie (podopretých všeobecne dostupnými znalosťami a poznatkami), ktoré sú v práci ťažiskové, publikácia obsahuje citované výstupy demografických štúdií realizovaných na Slovensku (rozmiestnenie obyvateľstva podľa geomorfologických celkov, populačný potenciál, populačné prognózy), čím publikácia nadobúda charakter vyčerpávajúceho komplexného súboru súčasných poznatkov o obyvateľstve Slovenska.

Druhý rozmer, ktorým publikácia prekračuje rámec tradičnej demogeografickej sondy o obyvateľstve Slovenska, vytvára pohľad na demografickú situáciu rómskej národnostnej menšiny. Ide vlastne o pokus komplexne demogeograficky analyzovať (do tej miery, ako to oficiálne štatistické a iné publikované dáta a poznatky umožňujú) – pôvod, vývoj a súčasné rozmiestnenie, pôrodnosť, úmrtnosť, migráciu, ako aj pohlavnú a vekovú, vzdelanostnú, sociálnu a ekonomickú a religióznu štruktúru rómskeho etnika na území Slovenskej republiky.

Obsah je formálne členený do siedmich kapitol. V úvodnom vstupe autor monitoruje vývoj a súčasný stav výskumnej činnosti predovšetkým slovenských bádateľov širokého medzivedného spektra – demografov, štatistikov, matematikov, ekonómov, urbanistov, sociológov, psychológov, lekárov, biológov, antropológov, archeológov, historikov, etnológov, lingvistov a geografov, resp. demogeografov, ktorí prispeli svojimi publikovanými výsledkami k demografickému poznávaniu populácie Slovenska. Záver recenzovanej publikácie patrí pohľadu na náčrty populačnej budúcnosti a alternatívy populačnej politiky Slovenska.

Precízny prehľad príloh, umiestnený netradične hneď za obsahom, umožňuje jednoduchú orientáciu v publikácii. Okrem bohatej tabelárnej, grafickej a kartografickej prílohy jej súčasťou sú tzv. rámčeky, ktoré sú veľmi konkrétne, obsažné a poskytujú čitateľovi doplňujúce informácie k základnej obsahovej línii publikácie.

Škoda, že do publikácie nebol zahrnutý abecedný register základných odborných pojmov, ktorý by uľahčil manipuláciu s príručkou, orientáciu v obsahu, hlavne čitateľom s užšími profesionálnymi demografickými znalosťami.

Veľmi prínosný je zoznam použitej literatúry, ktorý možno považovať za vyčerpávajúci prehľad slovenských prameňov týkajúcich sa interdisciplinárneho výskumu obyvateľstva Slovenska. Môže sa stať preto spoľahlivou

bibliografickou pomôckou pre začínajúcich adeptov, ako i skúsených odborníkov z oblasti demografického výskumu i praxe.

Táto publikácia je najaktuálnejšou a najkomplexnejšou snímkou obyvateľstva Slovenska a odporúčam ju do každej verejnej knižnice.

Dagmar Popjaková